

Perényi út

A Ráday Mihály szerkesztette „Budapest teljes utcanévlexikona” szerint a Perényi út 1910-ban kapta a nevét, míg a Perényi köz 1940-ben. A 16 275 és 16 328 helyrajzi szám közötti Perényi lejtő 1954-ben kapott nevet, de területrendezés miatt 1967-ben megszűnt.

Az utca nevének eredetéről ez olvasható: „Perényi: régi magyar történelmi család. Tagjai országos méltóságokat töltöttek be. 1. ~ Imre (?–1519) nádor; ~ Péter (1502–1548): erdélyi vajda és kancellár; 3. ~ Zsigmond (1783–1849) ... báró, nagybirtokos, Bereg vármegye főjegyzője, Ugocsa vármegye alispánja, országgyűlési követ, az MTA igazgató tagja. A főrendi ellenzék egyik vezéralakja. 1848 július 14-től az országgyűlés felsőházának másodelnöke, majd elnöke. októbertől az Országos Honvédelmi Bizottmány tagja. A Függetlenségi Nyilatkozat elfogadása után a hétszemélyes tábla elnöke lett. A szabadságharc bukása után Pesten kivégezték.”

1. kép - Perényi báró címere
(Forrás: Címerhatározó)

Bár az utcanévlexikon nem tisztázza pontosan, hogy a Perényi nevet viselő remetehegyi, táborhegyi közterületek a neves Perényiek melyikének nevét kapták és azt sem említi, hogy e jeles család neve honnan eredeztethető, de Kiss Lajos „A földrajzi nevek etimológiai szótára” egy szócikket szentel a Perény nevű településnek. A rövidítések feloldásával ez olvasható: „Perény 'helység Kelet-Szlovákiában Nagyidától (Vel'ká Ida) dél-délkeketre; Perin' [1220/1250: Puruen: VárReg. 116.]. Puszta szn.-ből keletkezett magyar névadással; vö. 1219/1550: „priftaldo Peruen de villa olnemet” szn. (VárReg. 88.). Az alapjául szolgáló személynév szláv eredetű; vö.: szerb-horvát Prven személynév (Milica Grković névtani szótára is említi...; régi adatként I. 1245: Perven 'egy nemes dalmáciai Omišból': Árpádkor Új Okmánytár 7. 206). Tövéhez ld. összsláv 'ррвнъ' első”. – A szlovák Perin 'Perény' a magyarból való. – 1964 Perény és Hím Perin-Chym néven egyesült.

A tömör szócikkben említett Nagyida iskolai tanulmányainkból ismerős. „Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben” is említi, hogy »az abaúji cigányok ősi öröküknek vallják az egykori „cigány vár”-at, az Arany János humoros épószában megénekelte Nagy-Idát, melyet mai lakosai ő szerintök csak az erősebb jogán bitorolnak.« A nagyidai vár maga is Perényi birtok volt a nevezetes ostrom idején, ahogyan ezt a vers „Foglalata” említi is.

A „VárReg” rövidítéssel jelzett forrás a Váradi Regestrum néven ismert „Ritus explorandae veritatis...” kezdetű munka, mely a Nagyváradon végzett tüzesvaspróbák időrendbe szedett lajstoma. E mű fontos társadalom-, művelődés-, nyelv- és jogtörténeti forrásanyag az Árpád-korból.

Megjegyzendő, hogy a Lelkes György szerkesztette „Helységnév-azonosító szótár” valamint más szlovák források szerint is Perényhím szlovák nevében a Perín í-vel írandó.

2. kép - Perényi János
tárnokmester sírköve
(forrás: <http://www.hung-art.hu>)

Bár az „utcanévlexikon” a Perényi nevet viselő hegyvidéki közterületeket személy, pontosabban családnévből eredezteti, de a későbbiekben nyilvánvalóvá válik, hogy ez a családnév egy helységnévből ered. Mint fentebb olvashattuk ez a településnév egy korábbi személynévből ered, melyet a lexikon szerkesztője már nem tudott követni. Sorozatunkat áttekintve megfigyelhetjük, hogy az Óbuda-hegyvidéken az utcanevek között van egy jól elkülöníthető „névbokor”, mely az államhatárokon kívülrekesztett települések neveit viseli. Viszont nem találunk személyről, illetve családról elnevezett közterületeket. Így okkal feltételezhetjük, hogy a Perényi út az „utcanévlexikon” szerkesztőjének véleményével ellentétben nem családnévi, hanem településnévi eredetű. Köztes megoldásként azonban először Perény községet mutatjuk be, majd a következő folytatásban a jelesekben nem szűkölködő Perényi családot.

Vályi András 1796-ban kiadott Magyar országnak leírásában említést tesz a névadó faluról: „Perény. Perina. Magyar falu Abaúj Vármegyében, földes Ura B. Meskó Uraság, lakosai katolikusok, fekszik Enitzkéhez fél mértföldnyire, határja néhol sovány, réttyének fele sem igen jól termő, piatza is távol van, második osztálybéli.”

Fényes Elek: „Magyarország geographiai szótára” 1851-ben így ír: Perény, magyar falu, Abauj vmegyében, Kassához 5 órányira egy kies felemelkedett helyen: 908 kath., 6 evang., 97 ref., 45 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Földei néhol soványak, de általjában termékenyek. – Ezen helységet II. András ajándékozta Dobos Jánosnak, a fényes Perényi nemzets. ősatyjának. Mostani birtokosa a b. Meskó nemzets. Ut. p. Hidas-Németi.”

A Pallas Nagy Lexikona szerint: „Perény (Perina), kisközség Abaúj-Torna vármegye csereháti járásában, (1891) 1179 magyar lakossal, postahivatallal és postatakarékpénztárral.”

A Borovszky Samu és Sziklay János szerkesztette „Magyarország vármegyéi és városai” sorozatban is lehet olvasni Perényről. „Géza király kiskorúsága alatt történt a németek betelepítése. 1219-ben tíz német települtekből álló faluval találkozunk a királyné abaujvármegyei birtokain, melynek lakói magukat a királyné németjeinek nevezték és később e század közepe táján Vizsoly névvel külön kerületet (Teutonica Reginalis) alkottak.” E tíz falu: közé tartozott Perény is. A „Borovszky” kiadásának idején hordott viseletről ezt tudhatjuk meg: „A Kanyapta-völgy sarkán s a Hernád szurdokában négy egymás mellett álló helység ugyanannyi különbség a viseletben. Ezek a helységek: Perény, Kenyhecz, Hidas-Németi, Tornynos-Németi. Perényben szürkét viselnek a férfiak, ... télen a bekecs vagy ködmön felett csak a fekete gubát használják, szürt nem. A guba Perényben apró fürtü, abból a szövetből készül, melyet ők maguk készítenek nagy tökéletességgel. A női ruházatban ... Perényben az egészen világos színt kedvelik a nők, kivált a rózsás szöveteket. Itt a felső ujjas jobka, kitle, a szoknya szintén kabát, ezalatt van a pendely,” valamint „fehér gyöngyöt hordanak.”

Néhány hír a 2001-ben másfélezer lelket számláló ikertelepülés életéből. A magyarság részaránya 34 %-ra szorult vissza. Sajnálatos, hogy mára csak a magyar tannyelvű óvoda az egyetlen oktatási intézmény a társtelepüléseken. Perény közelében ered az említett Kanyapta-patak, amelynek környékén kilenc község – Nagyida, Komaróc, Szeszta, Reste, Buzita, Alsólánc, Felsőlánc, Hím és Perény – alkotja a Kanyapta-menti kistérséget. Manapság a Cserehát határ által leválasztott, javarészt magyar lakosságú része közös társulásban keresi a fejlesztési lehetőségeket. Abaújkérrel ápolnak testvértelepülési kapcsolatot. A perényi templom orgonáját a híres pécsi Angster orgonagyárban készítették 1894-ben, mint a 219. opuszt. A hírekben olvasni lehetett a hími templom barokk-kori falfestmények helyreállításáról.

A Pallas lexikon és a „Borovszky” bőségesen foglalkozik az „Árpádház koráig fölvihető” származású család jeles személyiségeivel, így kiegészíthetjük néhány érdekességgel a „Budapest teljes utcanévlexikona” rövid szócikkét. Megjegyzendő, hogy a családban gyakran ismétlődnek a keresztnevek, így erre ügyelni kell.

Az említett Péterről meg kell még említeni, hogy a családban ő az ötödik, aki ezt a keresztnévet viselte és ez olvasható még róla: „1519. temesi főispán és kapitány. Ebben az évben lesz koronaőr is, utóbb erdélyi vajda és Abauj vármegye örökös főispánja. A mohácsi csatában is vitézkedett, utána pedig Szapolyai János pártjára állott. 1527. Szeged táján kudarcot vallott Fekete János rablóhadával szemben. Ez év végén I. Ferdinándhoz állott, aki meghagyta az egri püspökség javainak és a mohácsi vészben elpusztult Palóczy Antaltól elfoglalt Sárospatak birtokában. (Ez utóbbit 1534-41. erősséggé alakította át.) Koronaőri és erdélyi vajdai méltóságát is megtartotta. Egy ízben Szapolyai, máskor pedig Szolimán szultán fogságába került, ahonnan csak Ferenc fiának túsul hagyásával menekedhetett meg. 1529-39. ismét Szapolyai pártjára, sőt ő kéri meg ura számára Izabellát és Krakóból Erdélybe hozza. 1538. a nagyváradi béke létrejöttén munkálkodott. Midőn Szapolyai 1540. meghalt, Ferdinánd pártjára tért vissza, ki őt jutalmul kancellárrá tette. Részt vett Roggendorfnak (1541.) és Joachim brandenburgi őrgrófnak (1542) Buda visszavételére célzó hadi vállalataiban. Mivel azzal vádolták (ami nem is volt teljesen alaptalan), hogy török főhatóság alatt ő akarja a koronát megszerezni, I. Ferdinánd király 1542. elfogatta és számos közbenjáró ellenére sem bocsátotta szabadon holta napjáig (1548). Nagy buzgalmat fejtett ki a protestáns vallás érdekében. Sárospatakon van eltemetve.”

A Kenyeres Ágnes szerkesztésében megjelent „Magyar életrajzi lexikon”-ban is találunk néhány jeles Perényit:

„Perényi Ferenc (? , 1500 – Mohács, 1526. aug. 29.): váradi püspök, ~ Imre nádor fia, ~ Péter testvére. Humanista műveltségű főpap, aki a kir. kancelláriában kezdte pályafutását. Innen vezetett útja a váradi püspöki székhelybe. Részt vett Drágffy Jánossal és Ráskai Gáspárral abban a főúri szövetségben, amely a török elleni harcra összegyűjtött pénz elsikkasztásával vádolta Báthori István nádort. Az 1525-i ogy.-en elérték leváltását. A mohácsi ütközetben II. Lajos kir. seregében harcolva esett el.”

3. kép - Perényi kastély
(Forrás: magyarorszag-szep.hu)

A „Budapest teljes utcanévlexikona” szócikkében említett Perényi Zsigmond emléket gondosan ápolják a kárpátaljai Nagyszőlősön, ahol a családnak birtoka és kastélya volt. Ma a helyi magyar középiskola Perényi Zsigmond nevét viseli, melynek kertjében áll a névadó vértanú mellszobra. Az iskola épülete Ugocsa vármegye székháza volt, melynek dísztermében mutatta be a 11 éves Bartók Béla első

szerzeményét, a „Duna folyását” 1892-ben. Bartók édesanyja ezidőben a városban tanított. Az Óbuda-hegyvidékiek egyesületének nyári tanulmányútja érintette nagyszülőst is, így a résztvevők láthatták a kastélyt is.

Kenyeres Ágnes egy korunkbéli Perényi Zsigmondot is említ „(Pest, 1870. nov. 25. – Bp., 1946. márc. 18.): politikus, miniszter, koronaőr. 1903-tól Máramaros vm. főispánja, majd 1913-tól 1917-ig a Tisza-kormány belügyi államtitkára volt. A Tanácsköztársaság idején mint az ellenforradalmi mozgalmak egyik vezérének lefoglalták és bíróság elé állították, de 1919. aug.-ban kiszabadult. A második Friedrich-kormányban, 1919. aug. 15-től 1919. szept. 11-ig a belügyi tárcát töltötte be. 1920-tól a Magyar Nemzeti Szövetség orsz. elnöke. A frankhamisítás egyik főszereplője. 1927-től 1933-ig a komáromi, majd a szepesi kerület egy.-i képviselője, mandátumáról 1933-ban, amikor koronaórré választották, lemondott. 1939-től 1940-ig Kárpátalja kormányzó biztosa is volt. Mint koronaőr hivatalból a felsőház tagja, később alelnöke is.” E szócikkből kimaradt, hogy első elnöke volt a közreműködésével 1938-ban alapított Magyarok Világszövetségének.

Végül a Perények címerleírása Kempelen Béla: „Magyar nemes családok” c. művéből: „A család ősi címere: Kék mezőben, arany leveles koronán, két arany karmu, fekete, felfelé álló tollu sasszárny közt egy jobbra fordult hajfonatos emberfő, haránt, előre lecsüngő szakállal. Sisakdísz: a paizsalak. Takaró: kék-veres. A jelenlegi címér: négyelt paizs; 1. és 4. a balra fordított ősi címér (vagy koronán koronás szárnyas syrén). 2. és 3. vörös mezőben koronás ágaskodó arany oroslán.” Találunk azonban olyan címet is, melyen sisakdísz helyett pajzstartó angyal látható.

(-n –s)